

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Polska współpraca rozwojowa w drugiej dekadzie XXI wieku : szanse i wyzwania

Author: Monika Szynol

Citation style: Szynol Monika. (2020). Polska współpraca rozwojowa w drugiej dekadzie XXI wieku : szanse i wyzwania. W: T. Kubin, J. Łapaj-Kucharska, T. Okraska (red.), "Wokół teoretycznych i praktycznych aspektów stosunków międzynarodowych : księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Mieczysławowi Stolarczykowi" (S. 411-436). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Polska współpraca rozwojowa w drugiej dekadzie XXI wieku Szanse i wyzwania

W 2015 roku, podczas LXX sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, przyjęta została Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, będąca kolejnym (po Deklaracji Milenijnej) przyczynkiem do wzmożenia wysiłków państw świata na rzecz rozwiązywania globalnych problemów. Jednocześnie podkreślono konieczność zwiększania oficjalnej pomocy rozwojowej (ang. *official development assistance*, ODA) – traktowanej jako wyraz międzynarodowej solidarności oraz narzędzie przeciwdziałania szeroko pojmowanym dysproporcjom. W trakcie tej sesji Zgromadzenia prezydent RP Andrzej Duda w swoim wystąpieniu podkreślił: „Obrona demokracji, zrównoważony rozwój ekonomiczny, zasypany nierówności społecznych, szerszy dostęp do edukacji, długofalowa ochrona przed skutkami zmian klimatycznych – wszystkie te wymienione elementy przyczyniają się do zachowania pokoju w świecie. W tym kontekście chcę zapewnić o gotowości mojego kraju do włączenia się w realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju”¹. Tym sposobem potwierdził wcześniej podjęte zobowiązania Polski, która w gronie donatorów ODA znajduje się od 2004 roku, a od 2013 roku uczestniczy jako członek w pracach Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD (ang. *Development Assistance Committee*, DAC), będącego głównym koordynatorem międzynarodowej współpracy rozwojowej.

Celem niniejszego opracowania jest próba odpowiedzi na główne pytanie badawcze: Jakie szanse i wyzwania wiążą się ze współpracą rozwo-

¹ *Wystąpienie Prezydenta RP na 70. sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych*. Prezydent.pl. <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,11,wystapienie-prezydenta-rp-w-debacie-generalnej-70-sesji-zgromadzenia-ogolnego-narodow-zjednoczonych.html> [data dostępu: 30.09.2019].

jową realizowaną przez Polskę w drugiej dekadzie XXI wieku? W analizie wzięto pod uwagę następujące kwestie: ramy prawno-instytucjonalne polskiej współpracy rozwojowej, jej koncentrację geograficzną i tematyczną oraz zasoby finansowe alokowane na te działania. W kontekście tak sformułowanego problemu niezbędne stało się postawienie dodatkowych pytań: Czy podstawowe założenia polskiego systemu odpowiadają realizacji głównych, globalnych priorytetów rozwojowych? Jakie czynniki kształtują specjalizację geograficzną i tematyczną polskiej współpracy rozwojowej? Jakie zobowiązania finansowe w zakresie polityki rozwojowej podjęła Rzeczpospolita Polska? Jaki jest udział Polski w międzynarodowej ODA?

Poszczególne zagadnienia zostały rozpatrzone przede wszystkim na podstawie analizy dokumentów regulujących polską współpracę rozwojową i niezależnych (przygotowywanych przez organizacje pozarządowe) raportów dotyczących realizowanej w tym zakresie polityki. Przydatne były również analiza i krytyka innych źródeł oraz piśmiennictwa, a także porównanie danych finansowych.

Przyjęcie ram prawno-instytucjonalnych polskiej współpracy rozwojowej

Druga dekada XXI wieku dla polskiej współpracy rozwojowej rozpoczęła się od sukcesu – przyjęcia Ustawy z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej. Jednocześnie uwagę należy zwrócić na to, że prawno-instytucjonalne uregulowanie tej dziedziny działalności państwa było wielokrotnie wcześniej zapowiadane oraz długo wyczekiwane. Deklaracja wypracowania i uchwalenia odpowiedniego aktu prawnego została wyartykułowana po raz pierwszy przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych już w 2003 roku, w Strategii polskiej współpracy na rzecz rozwoju². Taki obowiązek nałożyło na RP również przystąpienie 1 maja 2004 roku do Unii Europejskiej; Polska tym samym oficjalnie dołączyła do grona donatorów współpracy rozwojowej i zobligowała się nie tylko

2 „Uznając potrzebę ustawowego uregulowania mechanizmu świadczenia przez Polskę pomocy rozwojowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, po przyjęciu Strategii przez Radę Ministrów, przedstawi projekt Ustawy o Współpracy Rozwojowej, która wprowadzałaby zmiany do obowiązujących przepisów, również w zakresie podziału przyszłych zadań pomiędzy ministrami”. Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 października 2003 r. Warszawa 2003, s. 4.

do realizowania polityki współpracy na rzecz rozwoju, ale także do koordynowania jej i konsultowania programów pomocowych ze Wspólnotą oraz pozostałymi państwami członkowskimi³.

Brak krajowych uregulowań w tym zakresie pogłębiał dystans pomiędzy Polską a innymi europejskimi donatorami⁴. Wobec tego prace nad stosownym dokumentem zapowiedział na początku 2005 roku minister spraw zagranicznych Adam Daniel Rotfeld⁵. Pomimo późniejszego potwierdzenia przywiązania do podjętych zobowiązań międzynarodowych w zakresie rozwoju, kwestia ustawy w politycznej agendzie pojawiła się ponownie dopiero po dwóch latach – opracowanie i skierowanie do konsultacji projektu ustawy o pomocy zagranicznej (a także Strategii pomocy zagranicznej na lata 2007–2015 – *Solidarność, rozwój i wolność*) zadeklarowała w 2007 roku minister Anna Fotyga⁶. Procedura legislacyjna nie była jednak kontynuowana⁷. Po raz kolejny deklaracja przedstawienia przez MSZ ustawy tworzącej profesjonalny system polskiej pomocy rozwojowej została ogłoszona w 2009 roku, przez ministra Radosława Sikorskiego⁸. Wobec jej niezrealizowania, została ona powtórzona w kolejnym roku („potrzebujemy nowego instrumentarium prawno-instytucjonalnego, przystosowanego do współczesnych standardów”⁹). W rzeczywistości dopiero wówczas prace nad ustawą nabrały tempa. Równocześnie do

3 Art. 177–180. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana). Dz.U. UE, 29.12.2006, C 321 E.

4 P. BACIŃSKI: *Europejska polityka rozwojowa. Organizacja pomocy Unii Europejskiej dla krajów rozwijających się*. Warszawa 2009, s. 78.

5 Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2005 r. przedstawiona na 96. posiedzeniu Sejmu RP IV kadencji, 21 stycznia 2005.

6 Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2007 r. przedstawiona na 41. posiedzeniu Sejmu RP V kadencji, 11 maja 2007.

7 Projektowana ustawa miała zagwarantować prawną regulację kwestii udzielania przez Polskę pomocy zagranicznej (w sposób prawidłowy, efektywny i umożliwiający udział państwa w międzynarodowych działaniach rozwojowych), będącą nowym zadaniem w polskiej polityce zagranicznej. Rada Legislacyjna wyraziła wobec przedstawionego projektu zastrzeżenia (szczególnie w odniesieniu do zaplanowanego systemu finansowania pomocy zagranicznej, a także struktury instytucjonalnej, w ramach której pomoc ta miała być realizowana), jednak wskazała, że po wprowadzeniu zmian lub udzieleniu dodatkowych wyjaśnień projekt będzie mógł się stać przedmiotem dalszych prac legislacyjnych. Mimo to prace nad projektem ustawy nie były kontynuowane. Rada Legislacyjna: Opinia z 4 czerwca 2007 r. o projekcie ustawy o pomocy zagranicznej (Minister Spraw Zagranicznych). RL-0303-57/07.

8 Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Pana Radosława Sikorskiego dotycząca zadań polskiej polityki zagranicznej w 2009 r. przedstawiona na 35. posiedzeniu Sejmu RP VI kadencji, 13 lutego 2009.

9 Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2010 roku, przedstawiona na 64. posiedzeniu Sejmu RP VI kadencji, 8 kwietnia 2010.

wdrożenia odpowiedniej legislacji nawoływała OECD¹⁰, domagały się tego również organizacje pozarządowe, m.in. współpracujące w ramach Grupy Zagranica¹¹. Finalnie, po kilkunastu miesiącach prac (obejmujących m.in. opracowanie i przyjęcie projektu założeń ustawy, konsultacje społeczne i międzyresortowe oraz prace parlamentarne), ustawa została przyjęta, a jej zapisy weszły w życie 1 stycznia 2012 roku¹². Akt został znowelizowany w 2013 roku¹³.

Ustawa, określająca organizację, zasady i formy współpracy rozwojowej, definiuje tę dziedzinę jako ogół działań realizowanych przez organy administracji rządowej na rzecz państw rozwijających się (ujętych na liście sporządzonej przez DAC OECD, w tym państw Partnerstwa Wschodniego) oraz społeczeństw tych państw¹⁴. Działania te obejmują: pomoc

10 OECD: *DAC Special Review of Poland*. 2010. OECD. <https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/45362587.pdf>, s. 8–10 [data dostępu: 30.09.2019].

11 Zob. np.: Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna 2007. Raport z monitoringu przeprowadzonego przez organizacje pozarządowe*. Warszawa–Szczecin 2008, s. 41; Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna 2008. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2009, s. 47; Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna w 2009 r. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2010, s. 39–40.

12 *Ustawa o współpracy rozwojowej*. Polska Pomoc. <https://www.polskapomoc.gov.pl/Ustawa,o,wspolpracy,rozwojowej,1128.html> [data dostępu: 30.09.2019].

13 Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o współpracy rozwojowej. Dz.U. z 2013 r., poz. 1283. Przepisy tego aktu zostały następnie dostosowane do: Ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego; Ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o zmianie ustawy o działach administracji rządowej oraz niektórych innych ustaw; Ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o zasadach zarządzania mieniem państwowym; Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej; Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce; Ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo zamówień publicznych.

14 Zaakcentowanie kwestii udzielania pomocy rozwojowej nie tylko państwom rozwijającym się, ale także społeczeństwom tych państw, było istotą poselskiego projektu ustawy o zmianie przyjętego w 2011 roku aktu. Biuro Analiz Sejmowych uznało wprowadzenie zmiany polegającej na bezpośrednim wskazaniu społeczeństw państw rozwijających się jako odbiorców działań za zasadne, szczególnie w sytuacji, gdy odbiorcą działań nie mogą być (jak w przypadku państw upadłych) lub nie chcą (jak w odniesieniu do Białorusi) organy państwowe; podobną opinię o projektowanej noweli wyraziła Rada Ministrów. Pomimo kontrowersji dotyczących sporządzonego przez inicjatorów noweli uzasadnienia zmian (wskazywano w nim m.in. na konieczność wspierania osób ubiegających się o status uchodźcy w Polsce oraz osób uczestniczących w polskich programach stypendialnych) nowelizacja została przyjęta. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja VII: Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o współpracy rozwojowej (druk nr 1476). 24.05.2013; Opinia prawna o projekcie ustawy o zmianie ustawy o współpracy rozwojowej (druk sejmowy nr 1476), 9.07.2013. Oprac. M. SZYDŁO. Warszawa 2013, s. 5–7; Kancelaria Sejmu – Biuro Komisji Sejmowych: Pełny zapis z przebiegu posiedzenia Komisji Spraw Zagranicz-

rozwojową, polegającą w szczególności na „a) promowaniu i wspieraniu rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, w tym rozwoju parlamentaryzmu, zasad dobrego rządzenia i przestrzegania praw człowieka, b) wspieraniu ich trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego, podejmowaniu działań zmierzających do redukcji ubóstwa i poprawy stanu zdrowia ludności oraz podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności”; pomoc humanitarną, skoncentrowaną w szczególności na „zapewnieniu pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez naturę lub człowieka”; oraz edukację globalną, rozumianą jako „działania edukacyjne na rzecz podniesienia świadomości i zrozumienia problemów globalnych oraz współzależności między państwami”¹⁵.

Warto podkreślić, że to właśnie wprowadzenie terminologicznego porządku w dziedzinie realizowanej przez Polskę współpracy rozwojowej było głównym zadaniem przyjętej ustawy. Jednocześnie było także zagadnieniem podlegającym największym kontrowersjom i dyskusjom w trakcie prowadzonych nad aktem prac. Mimo że w ustawie potwierdzono uwzględnianie celów rozwojowych wynikających z obowiązujących umów międzynarodowych, pewien dysonans w tym zakresie pojawia się już w związku z priorytetyzacją wprowadzoną we wskazanej definicji – redukcja i likwidacja ubóstwa, będące głównymi zadaniami w strategiach globalnych (najpierw pierwszym spośród Milenijnych Celów Rozwoju, następnie najważniejszym z Celów Zrównoważonego Rozwoju¹⁶), nie zostały uznane za fundamenty polskiej współpracy rozwojowej. Jako polskie *spécialité de la maison* przyjęto przede wszystkim działania wspierające demokratyzację oraz promocję społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności na kierunku wschodnim. Upolitycznienie polskiej definicji współpracy rozwojowej – poprzez deprecjonowanie w niej wagi zwalczania ubóstwa w krajach najsłabiej rozwiniętych (pozostającego głównym celem globalnej współpracy rozwojowej¹⁷) oraz zwrócenie się ku demokratyzacji i transformacji państw Partnerstwa Wschodniego –

nych (nr 89) z dnia 10 lipca 2013 r., VII kadencja. Warszawa 2013; Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja VII: Sprawozdanie stenograficzne z 47. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 30 sierpnia 2013 r. (czwarty dzień obrad). Warszawa 2013, s. 374.

15 Art. 2. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej. Dz.U. z 2019 r., poz. 291.

16 Por.: Pkt 11. i nast. United Nations Millennium Declaration. UN General Assembly, Fifty-fifth session, 18.09.2000. A/RES/55/2; Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ, 70. sesja, 21.10.2015. A/RES/70/1, s. 17.

17 M. MIRKOWSKA: *Ubóstwo jako problem społeczny a Milenijne Cele Rozwoju*. W: *Wyzwania międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju*. Red. K. CZAPLIKA. Warszawa 2007/2008, s. 273.

przez organizacje pozarządowe uznawane jest za naganne i kuriozalne¹⁸. Uwagę zwraca również fakt, że przyjęcie przez Polskę takiej właśnie definicji odbiega od międzynarodowych standardów, tj. od sposobu rozumienia tego obszaru aktywności przez innych donatorów.

W istocie, państwa, które należą do grupy najhojniejszych donatorów ODA, w swoich definicjach tego rodzaju aktywności nacisk kładą przede wszystkim na zrównoważony rozwój, jak np. Wielka Brytania („Pomoc rozwojowa oznacza pomoc udzielaną w celu: a) wspierania zrównoważonego rozwoju w jednym lub więcej państwach poza Zjednoczonym Królestwem, lub b) poprawy dobrobytu ludności w jednym lub więcej takich państwach”¹⁹) czy Francja („Francja wdraża politykę rozwoju i solidarności międzynarodowej, której ogólnym celem jest promowanie zrównoważonego rozwoju w krajach rozwijających się, w jego komponentach gospodarczym, społecznym, środowiskowym i kulturowym”²⁰). Przywiązanie do realizacji priorytetów globalnej agendy rozwojowej deklarują także Niemcy („Rząd niemiecki jest aktywnie zaangażowany, w ścisłej współpracy ze społecznością międzynarodową, w walkę z ubóstwem, zabezpieczenie żywności, ustanowienie pokoju, wolności, demokracji i praw człowieka, kształtowanie globalizacji w społecznie sprawiedliwy sposób oraz ochronę środowiska i zasobów naturalnych”²¹), Dania („Celem duńskiej współpracy rozwojowej jest walka z ubóstwem i promocja praw człowieka, demokracji, zrównoważonego rozwoju, pokoju i stabilności, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, Powszechną Deklaracją Praw Człowieka oraz konwencjami praw człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych”²²) czy Norwegia („Nasza polityka rozwojowa ma na celu promowanie rozwoju gospodarczego, demokratyzacji, implementacji praw człowieka, dobrych rządów i środków, które trwale mogą wydobyć ludzi z ubóstwa”²³), Szwecja z kolei wprost wskazuje, że

18 Zob. np.: Grupa Zagranica: *Ustawa o współpracy rozwojowej. Zmarnowana szansa czy otwarcie na nową jakość. „Opinie – Dyskusje – Analizy”* 2011, nr 3, s. 2; Grupa Zagranica: *Polska współpraca rozwojowa 2010. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2011, s. 40–41.

19 International Development Act 2002. <https://legislation.gov.uk/ukpga/2002/1/contents> [data dostępu: 29.07.2019].

20 LOI n° 2014-773 du 7 juillet 2014 d'orientation et de programmation relative à la politique de développement et de solidarité internationale. <https://www.legifrance.gouv.fr/af/fichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000029210384&categorieLien=id> [data dostępu: 29.07.2019].

21 *Why Do We Need Development Policy?* Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. <http://www.bmz.de/en/ministry/principles/principles-of-development-policy/index.html> [data dostępu: 29.07.2019].

22 Lov om internationalt udviklingsamarbejde, LOV nr 555 af 18/06/2012. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142451> [data dostępu: 29.07.2019].

23 *Development Cooperation*. Government.no. <https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/development-cooperation/id1159/> [data dostępu: 29.07.2019].

celem jej międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju jest „stworzenie warunków wstępnych dla lepszego życia ludzi trwających w ubóstwie i ucisku”²⁴. Co ciekawe, priorytet zwalczaniu ubóstwa oraz wspieraniu zrównoważonego rozwoju przyznały również inne państwa, które do grona donatorów ODA dołączyły wraz z wejściem do Unii Europejskiej w 2004 roku, np. Czechy²⁵, Słowacja²⁶ oraz Węgry²⁷.

OECD, zalecająca Polsce intensyfikację działań na rzecz zwalczania ubóstwa oraz uwydatnienie tej kwestii w dokumentach programowych, wskazywała z kolei, że inicjatywy na rzecz przeciwdziałania temu problemowi mogą być z powodzeniem prowadzone nie tylko w państwach najsłabiej rozwiniętych (LDCs), ale także w krajach o średnim dochodzie (MICs), do których zaliczani są członkowie Partnerstwa Wschodniego²⁸.

24 Government of Sweden: Policy framework for Swedish development cooperation and humanitarian assistance. Government Communication 2016/17:16. Stockholm, 2016, s. 4.

25 „Współpraca rozwojowa oznacza zestaw działań finansowanych z budżetu państwa, których celem jest przyczynianie się do eliminacji ubóstwa w kontekście zrównoważonego rozwoju, w tym realizacja Milenijnych Celów Rozwoju, rozwoju gospodarczego i społecznego, ochrony środowiska oraz promocji demokracji, praw człowieka i dobrego rządzenia w krajach rozwijających się”. Act of 21 April 2010 on Development Cooperation and Humanitarian Aid, and Amending Related Laws. http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Act_on_Development_Cooperation.pdf [data dostępu: 29.07.2019].

26 „Współpraca rozwojowa – działania, darowizny środków państwowych i pomoc humanitarna finansowane ze środków publicznych na wsparcie zrównoważonego rozwoju w krajach partnerskich”; w ustawie z 2007 roku wskazano zaś na „działania i środki zaprojektowane do promocji zrównoważonego rozwoju w państwach rozwijających się, finansowane z publicznych funduszy, wykorzystywane w zgodzie z zasadami DAC OECD w ramach bilateralnej, trilateralnej i multilateralnej ODA i pomocy humanitarnej”. Zákon z 18. novembra 2015 o rozvojovej spolupráci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. http://slovakaid.sk/sites/default/files/zakon_392_2015_o_rozvojovej_spolupraci.pdf?_ga=2.260346958.255647526.1583000155-624668892.1583000155 [data dostępu: 29.07.2019]; No. 617 Act of 5th December 2007 on official development assistance and amendments to Act No. 575/2001 Coll. on the organisation of the Government activities and on the organisation of central state administration as amended. http://ecn.org/dindocuments/287_Slovak%20ODA%20law.pdf [data dostępu: 29.07.2019].

27 „Międzynarodowa współpraca rozwojowa – pomoc przyznawana krajom partnerskim, które kwalifikują się do Oficjalnej Pomocy Rozwojowej na podstawie listy opracowanej przez DAC OECD, będącym beneficjentami, za pomocą środków przewidzianych w niniejszej ustawie, w celu zwalczania ubóstwa i promowania praw człowieka i mniejszości, zrównoważonego rozwoju oraz bezpieczeństwa i stabilności na arenie międzynarodowej”. 2014. évi XC. törvény a nemzetközi fejleszteségi együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról. https://nefe.kormany.hu/download/4/6a/52000/2014-_evi_xc-_torv-ny%20%281%29.pdf [data dostępu: 29.07.2019].

28 OECD odwołała się do przykładu Kanady, która za pośrednictwem swojej agencji wykonawczej (Canadian International Development Agency, CIDA) realizowała na Ukra-

Ponadto wśród form realizowania wspomnianych celów w ustawie wymieniono przede wszystkim finansowanie zadań powierzanych uczestnikom współpracy rozwojowej (w szczególności jednostkom sektora finansów publicznych, podmiotom mogącym prowadzić działalność pożytku publicznego, przedsiębiorcom i instytutom badawczym), przekazywanie środków finansowych do budżetów państw rozwijających się, udzielanie im kredytów i pożyczek czy redukcję i konwersję zadłużenia, jak również działania w ramach struktur wielostronnych. Także część tych postanowień poddawana jest krytyce; zgodnie bowiem z międzynarodowymi wytycznymi, działalność kredytowa i operacje na długach państw beneficjentów mogą być realizowane w ramach ODA jedynie w ściśle określonych przypadkach²⁹, z kolei organizacje pozarządowe podtrzymują stanowisko, że tego rodzaju działalność stoi w sprzeczności z ideą skutecznej współpracy rozwojowej³⁰.

Co istotne, w dokumencie uznano za nadrzędną rolę ministra spraw zagranicznych w zakresie współpracy rozwojowej (choć istotne kompetencje pozostawiono ministrowi właściwemu ds. finansów) oraz wymieniono jego zadania (m.in. konsultowanie planowanych przedsięwzięć z odpowiednimi organami państw beneficjentów, współpraca z innymi państwami, Unią Europejską i pozostałymi organizacjami międzynarodowymi czy dokonywanie wpłat do międzynarodowych organizacji, instytucji, programów i funduszy), wskazując, że koordynacja realizowana jest za pośrednictwem Krajowego Koordynatora Współpracy Rozwojowej. W charakterze organu opiniodawczo-doradczego przy właściwym ministrze powołano zaś Radę Programową Współpracy Rozwojowej³¹. Taką regulację środowiska pozarządowe uznały za rozwiązanie pośrednie³², nie udało się bowiem – pomimo pierwotnych planów – utworzyć agencji wykonawczej o szerokich kompetencjach w omawianej dziedzinie³³. Krokiem w tym kierunku było natomiast ustawowe usankcjonowanie działania Fundacji Solidarności Międzynarodowej (wcześniej funkcyj-

inie projekty na rzecz zwalczania ubóstwa na obszarach wiejskich. Zob. OECD: *DAC Special Review of Poland, 2010...*, s. 19 [data dostępu: 29.07.2019].

29 Por. np.: *Official Development Assistance – Definition and Coverage*. OECD. <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm> [data dostępu: 30.09.2019].

30 Grupa Zagranica: *Ustawa o współpracy rozwojowej...*

31 Art. 13–19. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej...

32 Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna w 2009 r. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2010, s. 39.

33 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Projekt założeń projektu ustawy o współpracy rozwojowej i utworzeniu Polskiej Agencji Współpracy Rozwojowej oraz o zmianie innych ustaw. Warszawa, marzec 2010, s. 19–29.

jącej pod nazwą Polska Fundacja Międzynarodowej Współpracy na rzecz Rozwoju „Wiedzieć Jak”³⁴.

Przyjęte zapisy ustawy nie ustrzegły się zastrzeżeń. Za kluczowy zarzut uznać trzeba niemalże pominięcie ustaleń międzynarodowych, wynikających m.in. z Deklaracji paryskiej ws. efektywności pomocy z 2005 roku i Agendy działań z Accry z 2008 roku, dotyczących przede wszystkim wzmacniania własności koncepcji rozwojowych (ang. *ownership*) państw rozwijających się, a także dostosowania (ang. *alignment*) realizowanych przez donatorów działań do wypracowanych przez beneficjentów strategii (a nie odwrotnie)³⁵. Niewątpliwie jednak akt wprowadził nową jakość w polską współpracę rozwojową. Przede wszystkim ze względu na nałożenie obowiązku (na właściwego ministra) planowania współpracy na co najmniej czteroletnie okresy poprzez sporządzanie Wieloletniego programu współpracy rozwojowej, określającego jej cele i priorytety (geograficzne i tematyczne). Usankcjonowanie strategii wieloletnich ułatwiło finansowanie bardziej złożonych oraz długotrwałych (przekraczających rok budżetowy) działań³⁶, a także korzystnie wpłynęło na dążenie do osiągnięcia większej spójności oraz skuteczności realizowanych zadań. Dokument zaznaczył również, że na podstawie programów wieloletnich opracowywane będą roczne Plany współpracy rozwojowej, określające zadania i formy współpracy, a także zaplanowane na nie alokacje finansowe³⁷.

Kreowanie koncentracji geograficznej i tematycznej polskiej współpracy rozwojowej

Obowiązek wieloletniego programowania współpracy rozwojowej pozytywnie wpłynął na geograficzne i tematyczne ogniskowanie polskiej współpracy rozwojowej, a przez to – na wzmacnianie specjalizacji realizowanych działań.

W pierwszej dekadzie XXI wieku na wybór partnerów oraz sektorów, w ramach których wykonywane były zadania, największy wpływ wy-

34 A. PATEREK: *Pomoc rozwojowa jako instrument polskiej polityki zagranicznej – szanse i wyzwania*. „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2013, nr 4, s. 216.

35 Por.: Paris Declaration on Aid Effectiveness. 2nd High Level Forum on Joint Progress Toward Enhanced Aid Effectiveness, February 28 – 2 March 2005. Paris, France, s. 3–5; Accra Agenda for Action. 3rd High Level Forum on Aid Effectiveness, September 2–4, 2008. Accra, Ghana, s. 2–3.

36 Art. 5–6. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej...

37 Art. 7. Ibidem.

warła Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju przyjęta w 2003 roku. W dokumencie tym wskazano, że priorytetowe znaczenie powinny mieć: „[...] wybrane kraje rozwijające się, z którymi Polska utrzymuje znaczący poziom stosunków politycznych, gospodarczych i kulturalnych; wybrane kraje realizujące procesy transformacji ustrojowej, w tym zwłaszcza z Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej; wybrane kraje rozwijające się i w okresie transformacji, w których zamieszkują skupiska ludności pochodzenia polskiego”³⁸. Mimo relatywnie precyzyjnych kryteriów wyboru partnerów współpracy³⁹, wskazujących na nadrzędność założeń polskiej polityki zagranicznej wobec międzynarodowych celów rozwoju, w praktyce kolejnych lat zauważalne było bardzo szerokie ujęcie priorytetowych kierunków polskiej współpracy rozwojowej, a w związku z tym – dekoncentracja środków przeznaczanych na działania.

Dopiero w pierwszym z programów wieloletnich (Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2012–2015. Solidarność – demokracja – rozwój), bazując również na doświadczeniach poprzednich lat, wskazano precyzyjnie dwa obszary realizowanego wsparcia. Od tej pory polska współpraca rozwojowa charakteryzowała się podejściem dwutorowym⁴⁰ i miała koncentrować się na państwach należących do Partnerstwa Wschodniego (Armenii, Azerbejdżanie, Białorusi, Gruzji, Mołdawii i Ukrainie) oraz na wybranych krajach mierzących się z wysokim poziomem ubóstwa lub dużymi wyzwaniami transformacyjnymi (w tej grupie wymieniono osiem państw Afryki Wschodniej – Burundi, Etiopię, Kenię, Rwandę, Somalię, Sudan Południowy, Tanzanię i Ugandę, dwa państwa Afryki Północnej – Libię i Tunezję oraz Afganistan, Kirgistan, Tadżykistan i Autonomię Palestyńską). Wybór pierwszej z tych grup uzasadniono dążeniem Polski do przyczynienia się do „zmian na rzecz trwałego i stabilnego funkcjonowania systemów demokratycznych, przestrzegania praw człowieka oraz wspierania transformacji systemowej w celu zbliżenia tych państw [...] z Unią Europejską”⁴¹. Jednocześnie ukierunkowanie

38 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju*, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 października 2003 r., s. 6.

39 W strategii z 2003 roku podkreślono, że na wybór priorytetowych kierunków współpracy rozwojowej Polski mają wpływ również uwarunkowania szczegółowe, takie jak: lokalne potrzeby w zakresie rozwoju, przestrzeganie praw człowieka, zasad państwa prawa i dobrego rządzenia, obecność i aktywność w terenie m.in. przedstawicielstw dyplomatycznych i organizacji pozarządowych czy istnienie programów pomocy realizowanych przez inne państwa rozwinięte oraz organizacje międzynarodowe. Ibidem, s. 7.

40 M. SMOLAGA: *Wschodzący donatorzy pomocy rozwojowej wśród członków UE: analiza porównawcza*. W: *Studia Europejskie w Polsce*. Red. T. CZAPIEWSKI, M. SMOLAGA. Szczecin 2018, s. 261.

41 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2012–2015. Solidarność – demokracja – rozwój*. Warszawa 2012, s. 5–6.

na kraje Partnerstwa Wschodniego zostało potwierdzone zobowiązaniem do przeznaczenia na działania na ich rzecz co najmniej 60% środków wyasygnowanych na współpracę rozwojową. Głównymi kryteriami wyboru państw, które znalazły się w drugiej grupie geograficznej, były: wysoki poziom ubóstwa, realizacja zobowiązań międzynarodowych (w stosunku do krajów afrykańskich), niewielkie zainteresowanie innych donatorów poszczególnymi państwami (Kirgistan, Tadżykistan) czy szczególne relacje (np. z Afganistanem i Autonomią Palestyńską)⁴². Koncepcja ograniczenia liczby państw odbiorców pomocy, a przez to większej geograficznej koncentracji działań, została podtrzymana w Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2016–2020. Po uwzględnieniu pięciu kryteriów (potrzeb rozwojowych, możliwości wdrażania działań, stanu współpracy dwustronnej, spójności z działalnością UE w tym zakresie oraz bezpieczeństwa) do państw priorytetowych w kolejnym okresie zaliczono już tylko cztery państwa Partnerstwa Wschodniego (Białoruś, Gruzję, Mołdawię i Ukrainę) oraz sześć krajów Afryki, Azji i Bliskiego Wschodu (Etiopię, Kenię, Mjanmę, Palestynę, Senegal, Tanzanię). Mechanizm przejściowy w przypadku Afganistanu i Tunezji miał zastosowanie do końca 2017 roku⁴³. Na mocy modyfikacji programu dokonanej w 2018 roku do grupy państw priorytetowych, biorąc pod uwagę zmieniającą się sytuację w tych krajach, włączono również Liban i Ugandę. Zadeklarowano także kontynuowanie współpracy z Afganistanem, jednak tylko w ramach działań wielostronnych⁴⁴. Ta swoista dwutorowość była w pełni zgodna z przyjętą przez Polskę, wcześniej wskazaną, definicją współpracy rozwojowej, skoncentrowanej na działaniach demokratyzacyjnych i transformacyjnych na kierunku wschodnim. Podkreślała również wagę interesu państwowego donatora we współpracy rozwojowej⁴⁵ oraz uzasadniała liczne wątpliwości dotyczące przywiązania Polski do celów i priorytetów globalnej agendy rozwojowej.

W drugiej dekadzie XXI wieku wzmociono również wysiłki na rzecz wyspecjalizowania tematycznego podejmowanych działań. Analogicznie jak w przypadku kierunków geograficznych, priorytety sektorowe odznaczały się wcześniej dużą liczbą oraz znaczną dywersyfikacją realizowanych zadań. W strategii z 2003 roku wskazano jedynie, że w świadczeniu pomocy rozwojowej powinno się uwzględniać potrzeby

42 Ibidem.

43 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020. Warszawa 2015, s. 9–10.

44 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020 (modyfikacja 2018). Warszawa 2018, s. 9–10.

45 Zob. szerzej: B. Собо́тка: *Tworzenie polskiego systemu pomocy rozwojowej*. Warszawa 2012, s. 89–105.

państw beneficjentów oraz przewagi komparatywne będące w dyspozycji polskich instytucji publicznych i pozarządowych na tle innych donatorów. W tym kontekście za najważniejsze obszary wsparcia uznano: ochronę zdrowia, edukację i naukę, dostęp do wody pitnej, ochronę środowiska naturalnego, umacnianie struktur lokalnych, wspieranie instytucji demokratycznych, poprawę efektywności administracji publicznej, rozwój współpracy transgranicznej i restrukturyzację sektorową⁴⁶. Szerokie ujęcie priorytetów tematycznych, pomimo pojawiających się też regularnie zagadnień, dominowało także w kolejnych latach. Istotne przeformułowanie w zakresie obszarów tematycznych podejmowanych działań nastąpiło w konsekwencji przyjęcia programu wieloletniego 2012–2015, gdy zdecydowano o wsparciu dwóch obszarów przekrojowych – demokracji i praw człowieka oraz transformacji systemowej, na które przeznaczono co najmniej 70% środków skierowanych na działania w krajach Partnerstwa Wschodniego oraz przynajmniej 60% alokacji dla pozostałych państw priorytetowych. Uwzględniając polskie przewagi komparatywne w tym zakresie i zdobyte *know-how*, jako najważniejsze wskazano zadania dotyczące m.in.: wspierania demokracji i dobrego rządzenia, wzmacniania państwa prawa i propagowania ochrony praw człowieka, wspierania równości płci, zwiększania dostępu społeczeństwa do informacji, wspierania ruchów prodemokratycznych, rozwijania samorządności lokalnej, wspierania reform administracji, integracji z Unią Europejską oraz rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości⁴⁷.

Ponownie priorytety tematyczne polskiej współpracy rozwojowej zostały przeformułowane w wieloletnim programie na lata 2016–2020, po uwzględnieniu m.in. doświadczeń z realizacji poprzedniej strategii. W tym okresie za najważniejsze kwestie uznano: dobre rządzenie, demokrację i prawa człowieka, kapitał ludzki, przedsiębiorczość i sektor prywatny, zrównoważone rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich oraz ochronę środowiska. Przewidziano również realizację tzw. inicjatyw flagowych: Akademii Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego, Centrum Informacyjnego dla Władz Lokalnych w Ialoveni w Mołdawii oraz programów stypendialnych⁴⁸.

Kierunek ograniczania listy państw znajdujących się w grupie priorytetowych beneficjentów polskiej współpracy rozwojowej, jak również redukcji liczby priorytetów tematycznych w tej dziedzinie, należy uznać

46 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 października 2003 r..., s. 7.

47 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2012–2015..., s. 7–8.

48 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020..., s. 8–9, 11–12.

za właściwy i sprzyjający osiągnięciu efektywności realizowanych działań oraz ich specjalizacji. Uwagę trzeba jednak zwrócić na kilka kwestii. Po pierwsze, w drugiej dekadzie XXI wieku zauważalne jest niewielkie zainteresowanie polskiej administracji państwami najslabiej rozwiniętymi. Spośród wybranych dwudziestu państw partnerów współpracy w latach 2012–2015 jedynie siedem figurowało na oenzetowskiej liście Least Developed Countries (Burundi, Etiopia, Rwanda, Somalia, Sudan Południowy, Uganda, Afganistan), zaś z dwunastu państw priorytetowych w okresie 2016–2020 w grupie LDCs znalazły się tylko cztery (Etiopia, Mjanma, Senegal, Uganda)⁴⁹. Mimo że programy wieloletnie dopuściły możliwość świadczenia wsparcia państwom spoza listy priorytetowych, nie spowodowało to wzrostu znaczenia grupy LDCs w polskiej współpracy. Zgodnie z danymi OECD, nakłady Polski na działania w państwach najslabiej rozwiniętych, jeśli liczyć udział w całości polskiej ODA, wynosiły: 2,48% w 2010 roku, 2,91% w 2011 roku i 2,78% w 2012 roku, następnie wzrosły do 9,57% w 2013 roku, 9,01% w 2014 roku, 10,04% w 2015 roku, 10,81% w 2016 roku, a w 2017 roku spadły do poziomu 2,09%⁵⁰.

Po drugie, jako że wymienione w dokumentach państwa priorytetowe nie stanowiły katalogu zamkniętego, w praktyce (dla przykładu) w 2012 roku blisko połowa polskiej pomocy dwustronnej trafiła do państw spoza listy, w tym do Chińskiej Republiki Ludowej, Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Wietnamu, Bośni i Hercegowiny czy Kazachstanu, a największym beneficjentem polskich środków okazały się wówczas Chiny⁵¹.

Po trzecie, priorytety tematyczne programów wieloletnich zostały każdorazowo, po uwzględnieniu potrzeb partnerów oraz możliwości donatora, dostosowane do państw partnerskich i uszczegółowione. W dalszym ciągu jednak, pomimo licznych rekomendacji, nie sporządzono kompleksowych krajowych programów współpracy rozwojowej z poszczególnymi państwami partnerskimi. Takie narzędzie – bazujące na pogłębionej diagnozie, konsultacjach, strategicznym planowaniu oraz monitoringu i ewaluacji – sprzyjałoby zwiększaniu spójności i efektywności prowadzonych działań⁵². Kolejnym zatem zarzutem wobec klarującej się

49 United Nations – Committee for Development Policy: *List of Least Developed Countries (as of December 2018)*. United Nations. https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf [data dostępu: 30.09.2019].

50 *Distribution of Net ODA (Indicator)*. Least Developed Countries. OECD. <https://data.oecd.org/oda/distribution-of-net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019].

51 Grupa Zagranica: *Polska współpraca rozwojowa. Raport 2012*. Warszawa 2013, s. 11.

52 K. KOCHANOWICZ: *Krajowe programy pomocy rozwojowej: narzędzia zwiększania skuteczności polskiej współpracy rozwojowej*. Oprac. Minority Rights Group International, Instytut Globalnej Odpowiedzialności. Budapeszt 2012.

specjalizacji było wciąż nie dość precyzyjne jej określenie, w niewystarczającym stopniu oparte na szerokiej analizie przewag komparatywnych dawcy oraz szczegółowym badaniu potrzeb beneficjentów⁵³. W konsekwencji, jak wspomina Elżbieta Kaca, w procesie planowania pierwszego programu wieloletniego uwidoczniło się niedostateczne uwzględnienie potrzeb krajów biorców pomocy rozwojowej, m.in. ze względu na niedziałający system zbierania informacji z placówek dyplomatycznych oraz brak wyodrębnionych etatów w ambasadach dla osób zajmujących się projektami rozwojowymi. Ze względu na to „powstało wrażenie, że priorytety szczegółowe odnośnie do konkretnych krajów zostały przyjęte raczej pod kątem konkretnych polskich projektodawców, którzy mogą podjąć się realizacji projektów”⁵⁴.

Po czwarte wreszcie, obydwa wieloletnie programy w stosunkowo niewielkim zakresie są koherentne z celami międzynarodowej agendy rozwojowej. Pomimo że w obydwu dokumentach zadeklarowano przywiązanie do realizacji najpierw Milenijnych Celów Rozwoju⁵⁵, a następnie Celów Zrównoważonego Rozwoju⁵⁶, to jednak redukcja i likwidacja ubóstwa (będące najważniejszymi celami zawartymi w Deklaracji Milenijnej oraz Agendzie 2030) zdają się w polskiej polityce rozwojowej odgrywać drugorzędą rolę⁵⁷, znacznie mniej ważną niż działania prodemokratyczne oraz wspierające transformację systemową. Z jednej strony docenić należy obranie przez projektantów polskiej współpracy rozwojowej w początku drugiej dekady XXI wieku wiodącego kierunku działania, bazującego na specyficznym *know-how* Polski, wynikającym z doświadczeń demokratyzacyjnych i transformacyjnych państwa oraz dotychczas realizowanych projektów. Specjalizacja sprzyja bowiem efektywności prowadzonych działań rozwojowych. Z drugiej strony w tym kontekście pojawiały się rozliczne obiekcje. Jedną z nich było to, że agenda demokratyzacyjna nie wpisuje się w tradycyjnie pojmowaną współpracę rozwojową, z czego jednak zaletę czynili kreatorzy strategicznych dokumentów regulujących

53 Zob.: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych: *Specjalizacja Polski w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju – szanse, wyzwania, zagrożenia. Raport z konferencji*. Warszawa 2010, s. 11–13.

54 E. KACA: *Pomoc demokratyzacyjna w polskiej współpracy rozwojowej*. Warszawa 2011, s. 22.

55 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2012–2015...*, s. 3.

56 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020...*, s. 7.

57 Por.: *Konsultacje Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej 2012–2015*. Grupa Zagranica. <http://zagranica.org.pl/dzialania/ksztaltowanie-wspolpracy-rozwojowej/brak-konceptji-na-najblizsze-4-lata-rada-ministrow> [data dostępu: 30.09.2019].

tę dziedzinę działalności kraju⁵⁸. Podkreślić warto niemniej, że pod tym względem programy wieloletnie odzwierciedlają ujęcie współpracy rozwojowej zaprezentowane w ustawie z 2011 roku.

Zwiększanie udziału Polski w międzynarodowej współpracy rozwojowej

Podstawowym dla Polski wyzwaniem drugiej i kolejnych dekad XXI wieku pozostaje zwiększanie udziału kraju w globalnej współpracy rozwojowej. Udział ten należy rozumieć przede wszystkim jako wywiązywanie się ze zobowiązań podjętych na forach międzynarodowych, zarówno w odniesieniu do zwiększania spójności i skuteczności współpracy czy doskonalenia procesów monitoringu i ewaluacji, jak i (przede wszystkim) w kontekście finansowania działań.

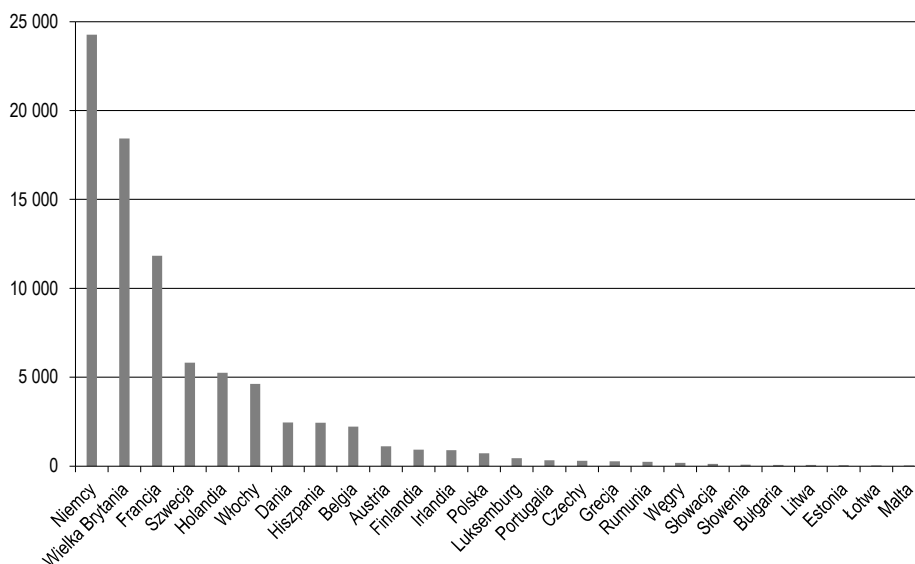
Na uwagę z pewnością zasługuje fakt rokrocznego zwiększania wolumenu polskiej współpracy rozwojowej. Zgodnie z danymi prezentowanymi przez OECD, biorąc pod uwagę okres od 2004 roku, łączna wartość ODA świadczonej przez Polskę wzrosła ze 147,7 mln USD w 2004 roku do 716,1 mln USD w 2018 roku. Wraz z dołączeniem przez państwo do grona donatorów wartość ta została zwiększona już średnio ponad trzykrotnie (w 2000 roku wynosiła 48,3 mln USD, w 2001 roku – 54,2 mln USD, w 2002 roku – 21,2 mln USD, a w 2003 roku – 38,1 mln USD). W kolejnych latach polskie nakłady na oficjalną pomoc rozwojową wynosiły: 147,7 mln USD w 2004 roku; 222,4 mln USD w 2005 roku; 307,0 mln USD w 2006 roku; 319,3 mln USD w 2007 roku; 279,0 mln USD w 2008 roku; 344,1 mln USD w 2009 roku; 330,7 mln USD w 2010 roku; 347,9 mln USD w 2011 roku; 376,3 mln USD w 2012 roku; 421,8 mln USD w 2013 roku; 388,7 mln USD w 2014 roku; 449,8 mln USD w 2015 roku; 705,4 mln USD w 2016 roku; 679,5 mln USD w 2017 roku oraz 716,1 mln USD w 2018 roku⁵⁹. Odnotać jednocześnie należy, że zdecydowana większość polskich środków przeznaczana jest na wpłaty do międzynarodowych organizacji, instytucji, funduszy czy programów. Dla przykładu, w 2004 roku współpraca wielostronna pochłonęła blisko 80% alokacji finansowej (nieco ponad

58 Por.: J. POMIANOWSKI: *Agenda demokratyzacyjna w polskiej współpracy rozwojowej*. W: „Kwestie do debaty”. *Polska współpraca rozwojowa. Nowe wymiary. Perspektywy dla organizacji pozarządowych, samorządów i firm*. Warszawa 2013, s. 7.

59 Net ODA (Indicator). Million US Dollars. <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> OECD. [data dostępu: 30.09.2019].

20% przeznaczono na współpracę dwustronną)⁶⁰, z kolei w 2017 roku na działania wielostronne skierowano ponad 65% środków, a na bilateralne – tylko ponad 30%⁶¹. Średnio każdego roku ok. 75% nakładów na współpracę rozwojową jest przekazywanych w ramach kanałów wielostronnych, w tym przede wszystkim poprzez budżet Unii Europejskiej oraz inicjatywy systemu Narodów Zjednoczonych.

Niemniej, pomimo pozytywnego trendu zwiększania wartości finansowej współpracy rozwojowej, Polska w dalszym ciągu nie należy do czołówki unijnych donatorów. Porównując nakłady RP z kwotami przeznaczanymi na ODA przez pozostałe państwa członkowskie Unii Europejskiej, w 2010 roku Polska, spośród 27 krajów, znajdowała się dopiero na 16. pozycji. W 2011 roku awansowała na miejsce 15., w kolejnych dwóch latach (2012 i 2013) zajmowała 14. lokatę, zaś od 2014 roku jest 13. krajem UE pod względem rocznych wydatków na ODA. Biorąc pod uwagę to kryterium, Polska wyprzedza pozostałe „nowe” państwa członkowskie, a także część państw „starej” UE (wykres 1). Ta umiarkowanie wysoka pozycja Polski w rankingu powinna jednak zostać skonfrontowana z fak-

WYKRES 1. Wydatki państw członkowskich UE na oficjalną pomoc rozwojową w 2018 roku [mln USD]

ŹRÓDŁO: OECD: *Net ODA (Indicator). Million US Dollars*. <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019]. Brak danych dla Chorwacji i Cypru.

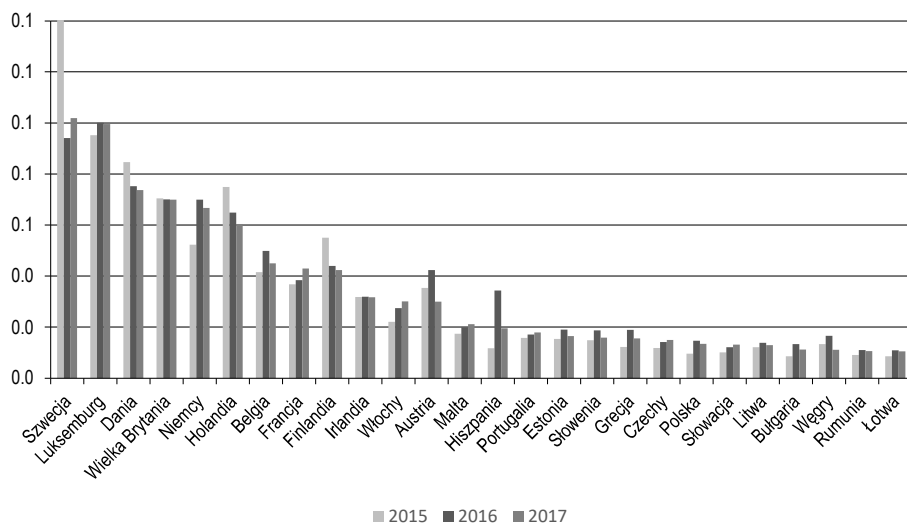
⁶⁰ Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2004*. Warszawa 2005, s. 32.

⁶¹ Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca rozwojowa. Raport roczny 2017*. Warszawa 2018, s. 51, 79.

tami: unijna polityka rozwojowa opiera się przede wszystkim na trzech filarach – wpłatach Niemiec, Wielkiej Brytanii oraz Francji – a nakłady RP stanowią zaledwie ok. 3% alokacji niemieckich, corocznie największych w skali całej UE. Oznacza to, że udział Polski (jak i pozostałych krajów członkowskich, bowiem trzej wskazani liderzy fundują ok. 60% unijnej ODA) w polityce rozwojowej UE jest niewielki.

Znacznie bardziej niekorzystnie Polska prezentuje się w odniesieniu do wartości względnych ODA, tj. udziału nakładów na działania rozwojowe w dochodzie narodowym brutto. Tak wyliczony odsetek również wzrósł po akcesji Polski do UE, jednak pozostaje niewysoki i podlega wahaniom. W poszczególnych latach wynosił: w 2003 roku – 0,013%, w 2004 roku – 0,049%, w 2005 roku – 0,068%, w 2006 roku – 0,089%, w 2007 roku – 0,101%, w 2008 roku – 0,075%, w 2009 roku – 0,089%, w 2010 roku – 0,084%, w 2011 roku – 0,084%, w 2012 roku – 0,090%, w 2013 roku – 0,096%, w 2014 roku – 0,086%, w 2015 roku – 0,096%, w 2016 roku – 0,147%, zaś w 2017 roku – 0,135%⁶².

Według tego kryterium, polskie nakłady na ODA – w porównaniu do alokacji pozostałych państw członkowskich UE – plasują kraj już nie w środku rankingu, lecz na jego końcu. W 2018 roku Polska znalazła się

WYKRES 2. Wydatki państw członkowskich UE na oficjalną pomoc rozwojową w latach 2015–2017 [% DNB]

ŹRÓDŁO: OECD: *Net ODA (Indicator). % of Gross National Income*. <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019]. Brak danych dla Chorwacji i Cypru.

⁶² *Net ODA (Indicator). % of Gross National Income*. OECD. <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019].

na 20. pozycji, wyprzedzając Słowację, Litwę, Bułgarię, Węgry, Rumunię i Łotwę, jednak pozostając m.in. – spośród państw „nowej” Unii – za Maltą, Estonią, Słowenią i Czechami (wykres 2).

Należy zwrócić uwagę także na to, że zaprezentowany poziom nakładów na współpracę rozwojową istotnie podważa zaangażowanie państwa w wywiązanie się z podjętych zobowiązań międzynarodowych. Kluczowa w tym kontekście jest deklaracja przekazywania na ODA w państwach rozwijających się 0,70% DNB oraz 0,15–0,20% DNB w państwach najsłabiej rozwiniętych. Genezy tego zobowiązania należy poszukiwać we wnioskach i zaleceniach Konsensusu z Monterrey, który został zawarty na oenzetowskiej Międzynarodowej Konferencji ws. Finansowania Rozwoju w 2002 roku⁶³, podtrzymanych i nieco zmodyfikowanych podczas kolejnej edycji tego wydarzenia, odbywającej się w 2008 roku w Doha⁶⁴. Ta rekomendacja finansowa znalazła się również w mapie drogowej działań mających pozwolić na osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju (Investing in Development. A Practical Plan to Achieve the Millenium Development Goals)⁶⁵, zaprezentowanej w 2005 roku przez dyrektora Projektu Milenijnego Jeffrey’ a Sachsa. Ze względu na niepełną realizację milenijnych priorytetów oraz nieosiągnięcie założonego poziomu wydatków przez większość donatorów, została ona powtórzona przez Zgromadzenie Ogólne NZ w Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030⁶⁶. Zobowiązanie to, w dłuższej perspektywie czasowej, obejmuje również Polskę, która za pośrednictwem współpracy rozwojowej wdraża Agendę w wymiarze międzynarodowym.

Co więcej, programi finansowania ODA zajęła się również Unia Europejska. W tym kontekście wskazać trzeba na postanowienia Konsensusu europejskiego w sprawie rozwoju, przyjętego w 2005 roku, poprzez który państwa członkowskie UE podjęły zobowiązanie zwiększania zasobów finansowych współpracy rozwojowej. Unia Europejska, uwzględniając wcześniej zawarte porozumienia, przyjęła harmonogram, zgodnie z którym państwa członkowskie najpóźniej do 2010 roku powinny rocznie

63 United Nations: Monterrey Consensus on Financing for Development. The final text of agreements and commitments adopted at the International Conference on Financing for Development. Monterrey, Mexico, 18–22 March 2002. New York 2003, s. 14–16.

64 Pkt. 42–43. United Nations: Doha Declaration on Financing for Development: outcome document of the Follow-up International Conference on Financing for Development to Review the Implementation of the Monterrey Consensus. Doha, Qatar, 29 November – 2 December 2008, United Nations, 09.12.2008, A/CONF.212/L.1/Rev.1.

65 Millennium Project: Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals. Report to the UN Secretary General. New York 2005, s. xxii.

66 Pkt 43. Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030...

transferować na ODA przynajmniej 0,56% DNB, a do 2015 roku – 0,70% DNB⁶⁷. Preferencyjne cele przyjęto w stosunku do krajów, które do UE przystąpiły po 2002 roku, a które na ODA nie przeznaczyły w 2005 roku więcej niż 0,17% DNB – miały one osiągnąć ten poziom w 2010 roku, zaś w 2015 roku zrealizować priorytet transferów na poziomie 0,33% DNB⁶⁸. Przekroczenie obu progów – 0,17% DNB i 0,33% DNB, zgodnie z prognozami polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, miało nastąpić już w 2005⁶⁹ i 2006 roku⁷⁰. Niemniej do 2017 roku nie udało się osiągnąć nawet niższego z tych poziomów. Podkreślić z kolei należy, że na mocy Nowego europejskiego konsensusu w sprawie rozwoju z 2017 roku, będącego odpowiedzią na oenzetowską Agendę 2030, także na forum Unii Europejskiej potwierdzone zostało zobowiązanie do przekazywania 0,70% DNB na ODA oraz 0,20% DNB krajom najslabiej rozwiniętym. Założeniem jest osiągnięcie tego celu najpóźniej w 2030 roku, przez większość członków UE, z utrzymaniem „taryfy ulgowej” w stosunku do „nowych” państw Unii⁷¹. Wskazane zobowiązania międzynarodowe czynią zwiększanie portfela ODA największym z wyzwań stojących przed polską współpracą rozwojową. Uwzględniając jednak przedstawione dane finansowe oraz głównie deklaratywne zaangażowanie w globalne działania rozwojowe, można zaryzykować stwierdzenie, że Polska postanowień tych nie wdroży również do końca trzeciej dekady XXI wieku.

Podsumowanie

Wraz z początkiem drugiej dekady XXI wieku zarówno polskie władze, jak i organizacje pozarządowe zadeklarowały „wolę zaangażowania we

67 Pkt 23. Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w ramach Rady, Parlamentu Europejskiego i Komisji w sprawie polityki rozwojowej Unii Europejskiej: „Konsensus Europejski”. Dz.U. UE, 24.02.2006, C 46.

68 Pkt 4. Milenijne Cele Rozwoju: wkład UE do Przeglądu Milenijnych Celów Rozwoju podczas spotkania ONZ na wysokim szczeblu w 2005 r. – Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w Radzie. Bruksela, 24.05.2005, 9266/05.

69 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2004...*, s. 14.

70 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2005*. Warszawa 2006, s. 9.

71 Pkt 103. Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamentu Europejskiego i Komisji: Nowy europejski konsensus w sprawie rozwoju „Nasz świat, nasza godność, nasza przyszłość”. Dz.U. UE, 30.06.2017, C 210.

współpracę rozwojową i świadczenie pomocy humanitarnej na znacznie większą skalę⁷². Bezpośrednim tego odzwierciedleniem stało się przyjęcie w 2011 roku stosownej ustawy dotyczącej współpracy rozwojowej oraz wyartykułowanie preferowanej specjalizacji geograficznej i tematycznej działań kraju w tym zakresie. Trzeba podkreślić, że polityka rozwojowa jest elementem polityki zagranicznej Polski, wpisującym się (przynajmniej częściowo) w unijną oraz globalną agendę rozwojową, a wypracowane w ostatnich latach podejście do ODA umożliwiać ma realizację postulatów, zgodnie z którymi: „Polska nie powinna zapominać o własnych interesach. Nie należy traktować pomocy rozwojowej jako działalności charytatywnej, ale jako instrument przynoszący obopólne korzyści i kreujący trwałe partnerstwo. Strategia musi być zgodna z międzynarodowymi standardami i trendami oraz powiązana z celami UE, ale ma też służyć budowie silniejszych powiązań gospodarczych, politycznych i społecznych Polski z krajami rozwijającymi się⁷³. Takie stanowisko, akcentujące również powiązanie kwestii bezpieczeństwa i rozwoju, znalazło potwierdzenie w Strategii Polskiej Polityki Zagranicznej 2017–2021: „Podejmowane przez Polskę inicjatywy na rzecz redukcji ubóstwa, niwelowania różnic rozwojowych, pobudzania przedsiębiorczości w krajach rozwijających się służą stabilizacji i poprawie przewidywalności najbliższego otoczenia Europy. Tym samym przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa naszego kraju i jego obywateli⁷⁴. Wątpliwości wzbudza jednak to, czy tak ambitnie sformułowane zadanie jest możliwe do zrealizowania w ramach alokowanych na współpracę dwustronną środków, które w latach 2012–2017 (od czasu wdrażania programów wieloletnich) wyniosły niewiele ponad 700 mln USD⁷⁵.

Ta kwestia – finansowa – jawi się zresztą jako najważniejsze wyzwanie polskiej współpracy rozwojowej zarówno w drugiej dekadzie XXI wieku, jak i w dekadzie nadchodzącej. Z jednej strony dlatego, że Polska podjęła

72 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012–2016*. Warszawa 2012, s. 22.

73 P. KUGIEL: *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020: obopólne korzyści*. „Biuletyn PISM” 2014, nr 95 (1207), s. 2.

74 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Strategia Polskiej Polityki Zagranicznej 2017–2021*. Warszawa 2017, s. 21.

75 Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2012*. Warszawa 2013, s. 79; Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2013*. Warszawa 2014, s. 11; Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2014*. Warszawa 2015, s. 11; Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2015*. Warszawa 2016, s. 36; Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2016*. Warszawa 2017, s. 63; Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca rozwojowa. Raport roczny 2017*. Warszawa 2018, s. 51.

na forum unijnym i globalnym zobowiązanie do przeznaczania na ODA corocznie 0,70% (a przynajmniej 0,33%) swojego DNB, tymczasem poziom finansowania współpracy rozwojowej pozostaje daleki od tego progu. Z drugiej strony odnotować należy fakt, iż wobec tak niskich alokacji finansowych udział Polski w międzynarodowym systemie pomocowym w dalszym ciągu jest marginalny – w 2018 roku, zgodnie z danymi OECD, polskie wydatki na ODA, w wysokości 716,1 mln USD, stanowiły zaledwie 0,5% środków, które na współpracę rozwojową przeznaczyły wszystkie państwa członkowskie DAC (143 217,9 mln USD)⁷⁶. Pomimo poczynionych w ostatniej dekadzie zmian w zakresie kształtowania systemu działań rozwojowych, Polska w dalszym ciągu znajduje się na marginesie globalnej i unijnej współpracy rozwojowej.

Bibliografia

Akty prawne

- Accra Agenda for Action. 3rd High Level Forum on Aid Effectiveness, September 2–4, 2008. Accra, Ghana.
- Act of 21 April 2010 on Development Cooperation and Humanitarian Aid, and Amending Related Laws. http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Act_on_Development_Cooperation.pdf [data dostępu: 29.07.2019].
- International Development Act 2002. <https://legislation.gov.uk/ukpga/2002/1/contents> [data dostępu: 29.07.2019].
2014. évi XC. törvény a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról. https://nefe.kormany.hu/download/4/6a/52000/2014-évi_xc-_torv-ny%20%281%29.pdf [data dostępu: 29.07.2019].
- LOI n° 2014-773 du 7 juillet 2014 d'orientation et de programmation relative à la politique de développement et de solidarité internationale. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000029210384&categorieLien=id> [data dostępu: 29.07.2019].
- Lov om internationalt udviklingssamarbejde, LOV nr 555 af 18/06/2012. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142451> [data dostępu: 29.07.2019].
- Milenijne Cele Rozwoju: wkład UE do Przeglądu Milenijnych Celów Rozwoju podczas spotkania ONZ na wysokim szczeblu w 2005 r. – Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w Radzie. Bruksela, 24.05.2005, 9266/05.
- No. 617 Act of 5th December 2007 on official development assistance and amendments to Act No. 575/2001 Coll. on the organisation of the Government acti-

⁷⁶ OECD: *Net ODA (Indicator). Million US Dollars...*

- vities and on the organisation of central state administration as amended. http://ecnl.org/dindocuments/287_Slovak%20ODA%20law.pdf [data dostępu: 29.07.2019].
- Paris Declaration on Aid Effectiveness. 2nd High Level Forum on Joint Progress Toward Enhanced Aid Effectiveness, February 28 – 2 March 2005. Paris, France.
- Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ, 70. sesja, 21.10.2015. A/RES/70/1.
- Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana). Dz.U. UE, 29.12.2006, C 321 E.
- United Nations Millennium Declaration. UN General Assembly, Fifty-fifth session, 18.09.2000. A/RES/55/2.
- Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej. Dz.U. z 2019 r., poz. 291.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o współpracy rozwojowej. Dz.U. z 2013 r., poz. 1283.
- Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamencie Europejskiego i Komisji: Nowy europejski konsensus w sprawie rozwoju „Nasz świat, nasza godność, nasza przyszłość”. Dz.U. UE, 30.06.2017, C 210.
- Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w ramach Rady, Parlamentu Europejskiego i Komisji w sprawie polityki rozwojowej Unii Europejskiej: „Konsensus Europejski”. Dz.U. UE, 24.02.2006, C 46.
- Zákon z 18. novembra 2015 o rozvojevej spolupráci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. http://slovakaid.sk/sites/default/files/zakon_392_2015_o_rozvojevej_spolupraci.pdf?_ga=2.260346958.255647526.1583000155-624668892.1583000155 [data dostępu: 29.07.2019].

Dokumenty

- Government of Sweden: Policy framework for Swedish development cooperation and humanitarian assistance. Government Communication 2016/17:16. Stockholm 2016.
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2005 r. przedstawiona na 96. posiedzeniu Sejmu RP IV kadencji, 21 stycznia 2005.
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2007 r. przedstawiona na 41. posiedzeniu Sejmu RP V kadencji, 11 maja 2007.
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Pana Radosława Sikorskiego dotycząca zadań polskiej polityki zagranicznej w 2009 r. przedstawiona na 35 posiedzeniu Sejmu RP VI kadencji, 13 lutego 2009.

- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego o założeniach polskiej polityki zagranicznej w 2010 roku, przedstawiona na 64. posiedzeniu Sejmu RP VI kadencji, 8 kwietnia 2010.
- Kancelaria Sejmu – Biuro Komisji Sejmowych: Pełny zapis z przebiegu posiedzenia Komisji Spraw Zagranicznych (nr 89) z dnia 10 lipca 2013 r., VII kadencja. Warszawa 2013.
- Millennium Project: Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals. Report to the UN Secretary General. New York 2005.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012–2016. Warszawa 2012.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Projekt założeń projektu ustawy o współpracy rozwojowej i utworzeniu Polskiej Agencji Współpracy Rozwojowej oraz o zmianie innych ustaw. Warszawa, marzec 2010.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Strategia Polskiej Polityki Zagranicznej 2017–2021. Warszawa 2017.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Strategia polskiej współpracy na rzecz rozwoju, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 października 2003 r. Warszawa 2003.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2012–2015. Solidarność – demokracja – rozwój. Warszawa 2012.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020. Warszawa 2015.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020 (modyfikacja 2018). Warszawa 2018.
- Opinia prawna o projekcie ustawy o zmianie ustawy o współpracy rozwojowej (druk sejmowy nr 1476), 9.07.2013. Oprac. M. SZYDŁO. Warszawa 2013.
- Rada Legislacyjna: Opinia z 4 czerwca 2007 r. o projekcie ustawy o pomocy zagranicznej (Minister Spraw Zagranicznych). RL-0303-57/07.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja VII: Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o współpracy rozwojowej (druk nr 1476). 24.05.2013.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja VII: Sprawozdanie stenograficzne z 47. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 30 sierpnia 2013 r. (czwarty dzień obrad). Warszawa 2013.
- United Nations: Doha Declaration on Financing for Development: outcome document of the Follow-up International Conference on Financing for Development to Review the Implementation of the Monterrey Consensus. Doha, Qatar, 29 November – 2 December 2008, United Nations, 09.12.2008, A/CONF.212/L.1/Rev.1.
- United Nations: Monterrey Consensus on Financing for Development. The final text of agreements and commitments adopted at the International Conference on Financing for Development. Monterrey, Mexico, 18–22 March 2002. New York 2003.

Opracowania zwarte

- BAGIŃSKI P.: *Europejska polityka rozwojowa. Organizacja pomocy Unii Europejskiej dla krajów rozwijających się*. Warszawa 2009.
- Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna 2007. Raport z monitoringu przeprowadzonego przez organizacje pozarządowe*. Warszawa–Szczecin 2008.
- Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna 2008. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2009.
- Grupa Zagranica: *Polska pomoc zagraniczna w 2009 r. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2010.
- Grupa Zagranica: *Polska współpraca rozwojowa 2010. Niezależny raport organizacji pozarządowych*. Warszawa 2011.
- Grupa Zagranica: *Polska współpraca rozwojowa. Raport 2012*. Warszawa 2013.
- Grupa Zagranica: *Ustawa o współpracy rozwojowej. Zmarnowana szansa czy otwarcie na nową jakość. „Opinie. Dyskusje. Analizy” 2011, nr 3*.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2004*. Warszawa 2005.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2005*. Warszawa 2006.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2012*. Warszawa 2013.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2013*. Warszawa 2014.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2014*. Warszawa 2015.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2015*. Warszawa 2016.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca na rzecz rozwoju. Raport roczny 2016*. Warszawa 2017.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych: *Polska współpraca rozwojowa. Raport roczny 2017*. Warszawa 2018.
- Polski Instytut Spraw Międzynarodowych: *Specjalizacja Polski w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju – szanse, wyzwania, zagrożenia. Raport z konferencji*. Warszawa 2010.
- SOBOTKA B.: *Tworzenie polskiego systemu pomocy rozwojowej*. Warszawa 2012.

Rozdziały, artykuły i analizy

- KACA E.: *Pomoc demokratyzacyjna w polskiej współpracy rozwojowej*. Warszawa 2011.
- KOCHANOWICZ K.: *Krajowe programy pomocy rozwojowej: narzędzia zwiększania skuteczności polskiej współpracy rozwojowej*. Oprac. Minority Rights Group International, Instytut Globalnej Odpowiedzialności. Budapeszt 2012.
- KUGIEL P.: *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016–2020: obopólne korzyści*. „Biuletyn PISM” 2014, nr 95 (1207).

- MIRKOWSKA M.: *Ubóstwo jako problem społeczny a Milenijne Cele Rozwoju*. W: *Wyzwania międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju*. Red. K. CZAPLICKA. Warszawa 2007/2008, s. 261–275.
- PATEREK A.: *Pomoc rozwojowa jako instrument polskiej polityki zagranicznej – szanse i wyzwania*. „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2013, nr 4, s. 207–230.
- POMIANOWSKI J.: *Agenda demokratyzacyjna w polskiej współpracy rozwojowej*. W: „Kwestie do debaty”. *Polska współpraca rozwojowa. Nowe wymiary. Perspektywy dla organizacji pozarządowych, samorządów i firm*. Warszawa 2013.
- SMOLAGA M.: *Wschodzący donatorzy pomocy rozwojowej wśród członków UE: analiza porównawcza*. W: *Studia Europejskie w Polsce*. Red. T. CZAPIEWSKI, M. SMOLAGA. Szczecin 2018, s. 241–273.

Źródła internetowe

- Development Cooperation*. Government.no. <https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/development-cooperation/id1159/> [data dostępu: 29.07.2019].
- Distribution of Net ODA (Indicator). Least Developed Countries*. OECD. <https://data.oecd.org/oda/distribution-of-net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019].
- Konsultacje Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej 2012–2015*. Grupa Zagranica. <http://zagranica.org.pl/dzialania/ksztaltowanie-wspolpracy-rozwojowej/brak-koncepcji-na-najblizsze-4-lata-rada-ministrow> [data dostępu: 30.09.2019].
- Net ODA (Indicator). Million US Dollars*. OECD. <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019].
- Net ODA (Indicator). % of Gross National Income*. OECD. <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> [data dostępu: 30.09.2019].
- OECD: *DAC Special Review of Poland, 2010*. OECD. <https://www.oecd.org/dac/peer-reviews/45362587.pdf> [data dostępu: 30.09.2019].
- Official Development Assistance – Definition and Coverage*. OECD. <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm> [data dostępu: 30.09.2019].
- United Nations – Committee for Development Policy: *List of Least Developed Countries (as of December 2018)*. United Nations. https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf [data dostępu: 30.09.2019].
- Ustawa o współpracy rozwojowej*. Polska Pomoc. https://www.polskapomoc.gov.pl/Ustawa,o_wspolpracy,rozwojowej,1128.html [data dostępu: 30.09.2019].
- Why Do We Need Development Policy?* Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. <http://www.bmz.de/en/ministry/principles/principles-of-development-policy/index.html> [data dostępu: 29.07.2019].
- Wystąpienie Prezydenta RP na 70. sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych*. Prezydent.pl. <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,11,wystapienie-prezydenta-rp-w-debacie-generalnej-70-sesji-zgromadzenia-ogolnego-narodow-zjednoczonych.html> [data dostępu: 30.09.2019].

Monika Szynol

Polish Development Cooperation in the Second Decade of the 21st Century Opportunities and Challenges

ABSTRACT: This text attempts to answer the main research question: what opportunities and challenges are facing the development cooperation implemented by Poland in the second decade of the 21st century? The following issues were considered in the analysis: the legal and institutional framework of Polish development cooperation, its geographical and thematic concentration, and financial resources allocated to these activities. A new quality in this area of Polish policy was introduced by the *Act on development cooperation* adopted in 2011, as well as by the articulation, through multi-annual programs, of the preferred specialization of Polish activities in this field. However, there are still reservations regarding the cohesion of programming of Polish development cooperation with the EU and the global development agenda, the state's fulfilment of international commitments and the level of ODA financing, due to which Poland's participation in the global ODA system remains marginal.

KEY WORDS: development cooperation, development policy, ODA, Millennium Development Goals, Sustainable Development Goals